

Flemish Primitives

CHOKRI BEN CHIKHA EN
LAURA NEYSKENS /
ACTION ZOO HUMAIN

Een welgemeend
'Fuck You', met een
glimlach op de
koop toe

Mia Vaerman

Gezien op 11 maart 2022
NTGent, Gent

Lachen en grijnzen tegelijk. 'Flemish Primitives', de nieuwe productie van Chokri Ben Chikha en Laura Neyskens voor Action Zoo Humain is niet mis te verstaan als kritiek op de Vlaamse canon (om wat daar dan wel Vlaams aan is). Maar evengoed hekelt ze de ratrace in de podiumkunsten zelf. 'Flemish Primitives' is bovendien een perfect uitgewerkte show. In het verleden werkte Ben Chikha zijn voorstellingen soms nogal slordig af, vanuit de idee dat de boodschap belangrijker is dan de vorm. Dit stuk maakt echter gewiekst gebruik van de rijkdom aan dansers die in België hun geluk beproeven.

18 MAART 2022

Zou Chikha voor de voorstelling zijn gaan scouten bij Parts (dansschool van Anne Teresa De Keersmaeker)? Ik vroeg het me af toen ik de zes jonge dansers van buitenlandse origine die deelnemen aan deze talentenjacht zag performen. Stuk voor stuk etaleren ze hun uitstekende danstechniek op het grote, ronddraaiende plateau. De kandidaten - elk met nummer op de bast - stellen zich eerst één na één voor aan het publiek. Onder hen een Equatoriaal-Guineeër, een Senegalees, een Joods-Russische, een Oekraïense, een Filipijnse en een Hongaar. Dan begint de strijd om de titel van 'Nieuwe Vlaamse Meester'. Francesca Van Thielen praat de show aan elkaar. Een cameraman zit haar voortdurend op de hielen.

De idee voor dit stuk dateert al van 2021. België stuurde toen een groep jonge artiesten naar de werelddtentoonstelling in Dubai voor een project rond 'Vlaams meesterschap'. Met 'Flemish Xperience' creëerde Chikha toen een stuk voor het Vlaamse paviljoen, gepatroneerd door Flemish Investment & Trade (FIT). Deze voorstelling bouwt daarop verder: in NTGent prijken podiumbreed foto's uit Dubai. Een mini Eiffeltoren prijkt er naast een mini Colosseum.

In 'Flemish Primitives' nemen de zes kandidaten het tegen elkaar. Leidraad is 'het geheim van de Vlaamse Primitieven': een combinatie van discipline, superioriteitsgevoel en een minderwaardigheidscomplex. 'The power lies in the unique combination of these three elements' tettert Van Thielen vrolijk. In het Engels natuurlijk, want dat is nu eenmaal de taal van het neoliberale model. Haarfijn en malicieus omschrijft ze hoe deze eigenschappen verbonden zijn met de 'Vlaamse ziel'. Daarna moeten de deelnemers een voor een hun kunstjes en argumenten tonen. Dat doen ze niet alleen fysiek, maar ook verbaal, en alsmaar agressiever.

Hilarisch wordt het als je daarbij de choreografieën van de 'Vlaamse golf' gaat herkennen: 'Rosas danst Rosas' van Anne Teresa De Keersmaeker krijgt een zoveelste remake. Maar ook uit voorstellingen van Jan Fabre, Wim Vandekeybus en Alain Platel wordt geplukt. Zelf zonder er een naam op te kunnen plakken herken je dansvocabulaires en ensceneringen die vanaf de jaren '80 op onze podia ontstonden. We zijn er mee op gegroeid en vergroeid, besef ik.

Chauvinisme, nationalisme en uiteindelijk racisme schieten er overal tussendoor. Gênant.

Chokri Ben Chikha zoekt het spanningsveld op tussen ethiek, identiteit en neoliberalisme. Volgens hem zijn dat de belangrijkste uitdagingen voor de 21ste eeuw. Hij schreef er een doctoraat rond met als titel 'Wat is de kritische waarde van het gebruik van stereotypen als theaterteken? De Zoo humain als (onder)zoek(s)instrument'. Vanuit die context stampte hij in 2009 de performancegroep Action Zoo Humain uit de grond. Zijn werk concentreert zich op al wat vandaag speelt rond migratie en (al of niet) Vlaamse identiteit. Hij biedt telkens weer een ongewoon perspectief op wat maatschappelijke ontwikkelingen in Vlaanderen, België en zelfs heel de Westerse wereld. Hij kijkt met een andere blik naar wat gebeurt onder onze ogen terwijl we er geen erg in hebben. De Oostendenaar met Tunesische roots heeft er een scherp oog voor.

Op de speelvloer worden de verschillende nationaliteiten, stereotypen en rivaliteiten steeds venijniger tegen elkaar uitgespeeld. Het samengaan van superioriteitsgevoel en minderwaardigheidscomplex – zijn dat dan echt zo Vlaamse kenmerken? - voedt rancune en haat. Het lachen in de zaal wordt grimmig. Chauvinisme, nationalisme en uiteindelijk racisme schieten er overal tussendoor. Gênant.

Op het scherm achteraan ontvouwt zich het Vlaams promotiefilmpje. Individuele gezichten en portretten van de dansers worden in detail geprojecteerd, om de spanning op te bouwen. Je herkent de typische formats van tv, Youtube, *Ted-talks*, Facebook,... Van Thielen praat en glimlacht tegelijk, en houdt alles geroutineerd onder controle. Meestal toch: chaos en verzet doorbreken regelmatig de gladde presentatie. Ik betrap mezelf erop hoe hard ik geniet van dat onderuithalen van mooie schijnbeelden. Humor voor culturo's.

Ondertussen dringt ook een andere analyse de bühne binnen: België haalt dansers van overal ter wereld gretig binnen (bijvoorbeeld in PARTS). Ze worden hier geconfronteerd met een enorme prestatiedruk, want het aantal plaatsen blijft beperkt. Bewijs: Chokri weet hier moeiteloos zes frisse talenten te klissen voor zijn productie. Trouwens, de hele culturele sector wordt slinks op de korrel genomen. De hang van theater- en dansgezelschappen naar internationaal succes, de eis van diversiteit (vanuit overheid én publieke opinie) en hun angst

om subsidie mis te lopen, vormen in het huidige culturele landschap een onmogelijke cocktail. Paniekaanvallen en een scheef beleid liggen op de loer, want hoe klaar je dat allemaal samen?

En dan opeens komt er in de voorstelling een moment dat op die vrijdag 11 maart 2022 heel gevoelig ligt (dag 16 van de oorlog in Oekraïne). Precies op de dag dat in België de idee van een Russische cultuurboycot op gang komt, stopt de Joods-Russische danseres, en komt naar voren. Net nog had ze haar Hongaarse rivaal een reeks meppen verkocht 'voor al het kwaad ons Joodse volk aangedaan', maar nu vraagt ze het publiek om een mep 'omdat ze zelf onrecht aandoet, als Russische'. 'Slap me in the face, or... give me a hug, because I am Russian, but I am also a human being'. Stilte. Aarzeling. Tranen ook, van de danseres. Het duurt een tijd voor er reactie komt (je raakt ook niet gauw uit de pluche zetels in NTGent). Dan staat een man vanaf de eerste rij op en omarmt haar. Zo mooi kan podiumkunst zijn: in een simpele parenthèse diepe menselijkheid in het spotlicht zetten.

Daarna dendert het Vlaams promofilmje gewoon verder. De sfeer zit er nu helemaal in, de humor blijft opspelen, en natuurlijk loopt alles uiteindelijk in het honderd. Een perfect theaterspektakel. En zo juist.